

«VOX VERITATIS» – ГОЛОС ПРАВДИ УКРАЇНСЬКОГО ДІАЛОГЕРСТВА

Д. В. Осадець

Запорізький національний університет

danylo.osadets@znu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2105-5956>

Ключові слова: діалогер, діалогерство, чатрулетка, Віталій Дрібниця, Vox Veritatis, інформаційний фронт, Новітня російсько-українська війна.

У даній статті автор розглядає діяльність українського діалогера Віталія Дрібниці. Українське діалогерство є малодослідженим та сприймається як вагома частина одного із компонентів інформаційного фронту Новітньої російсько-української війни. В. Дрібниця за своєю діяльністю є педагогом і має історичну освіту. Від квітня 2021 р. став відомим як діалогер з ніком Vox Veritatis, саме тоді він створив свій YouTube-канал під назвою «Vox veritatis Голос правди». Його діяльність полягає у тому, щоб розмовляючи з росіянами у чатрулетці, записати діалог і розмістити його на своєму каналі. Своєю справою він сприяє формуванню уявлень в українців про погляди пересічних росіян щодо України, історії та цієї війни. Аудиторія YouTube-каналу «Vox veritatis Голос правди» перевищує 300 тис. підписників (лютий 2024), а більшість глядачів це українці зрілого віку. Мета діалогінгу В. Дрібниці передбачає просвітництво в історичній тематиці для його глядачів.

«VOX VERITATIS» – THE VOICE OF TRUTH OF THE UKRAINIAN DIALOGING

D. V. Osadets

Zaporizhzhia National University

Key words: dialoger, dialoging, chat-ruletka, Vitalii Dribnytsia, Vox Veritatis, information front, the Recent Russian-Ukrainian war.

The Recent Russian-Ukrainian war has been going on for 10 years. It includes traditional and hybrid methods of its management. This war has military, political, economic, information and other components. The information front is one of the most important and covers various aspects of activity in the information space, in particular, the activity of Ukrainian dialogers. Ukrainian dialoging is little researched and is perceived as a significant part of the information front components of the Recent Russian-Ukrainian war. In this article, the author examines the activities of the Ukrainian dialoger Vitalii Dribnytsia. He is a teacher by profession and has a history education. From April 2021, he became known as a dialoger with the nickname Vox Veritatis, that is when he created his YouTube channel called «Vox veritatis Holos pravdy» (voice of truth). His activity consists in talking with Russians in the Chatruletka (Chatroulette), recording the dialogue and posting it on his channel. He contributes to the formation of ideas among Ukrainians about the views of ordinary Russians regarding Ukraine, history and this war through the conduct of his dialoging business. In this process, the Russians act as a tool and background for achieving the goal. The audience of the YouTube channel «Vox veritatis Holos pravdy» exceeds 300,000 subscribers (february 2024). Two thirds of his audience are Ukrainians and only about 6 % are Russians. Children and young people among them do not exceed 5 %, that is, they are the least interested in such content. Most of the audience are men of mature age. The purpose of V. Dribnytsia's dialoging involves the enlightenment of his viewers on historical topics. Vitalii Dribnytsia is one of the many Ukrainian dialogers who conducts effective activities in the information front of the Recent Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. 3 лютого 2014 р. триває російська збройна агресія проти України. Вона несе в собі гібридний характер від самого початку, разом із традиційними методами її ведення. В українській історіографії зустрічаються різні словосполучення для позначення російської агресії: російсько-українська війна, сучасна російсько-українська війна, гібридна російсько-українська війна, новітня російсько-українська війна. Ми в свою чергу вживаємо поняття Новітня російсько-українська війна (НРУВ). Назву війни ми даємо з великої літери спираючись на норму українського правопису щодо назв історичних подій (наприклад, «Семирічна війна»), натомість з маленької літери вживають множинні події (наприклад, хрестові походи, греко-перські війни тощо)¹.

Важливою складовою НРУВ є інформаційна, зокрема, її компонент – діалогерство або діалогінг. Діалогінг передбачає розмову людей через сервіс «Chatroulette» (серед україномовної спільноти популярна назва «Чатрулетка»), її відеозапис та публікацію, наприклад, на YouTube. Чатрулетка це онлайн сервіс для спілкування з випадковим співбесідником, був заснований у 2009 р.²

Буде дуже сміливо, в той час і некоректно охрестити процес запису випадкових діалогів і викладу їх у мережу таким, що виник у контексті НРУВ. Але в силу об'ємності і швидкості появи такого відеоконтенту у мережі щодня є практично неможливим віднайдіння тієї точки початку або медіаторів, від яких цей жанр медіа активності міг бути запозичений українськими діалогерами. Навряд чи знайдеться YouTube-канал хоча б одного українського діалогера, на якому є відео більше ніж 6-річної давнини (наприклад, канал Андрія Карпова – один із перших популяризаторів діалогінгу в Україні)³.

2017–2018 рр. – це період коли українське діалогерство почало набирати великої популярності серед української аудиторії. Майже всі діалогери колись були звичайними спостерігачами за цим процесом. У вище згаданий період почали активно з'являтися нові представники цього явища

інформаційного фронту НРУВ (ІФ НРУВ). Широкомасштабне вторгнення Російської Федерації (РФ) в Україну (24 лютого 2022 р.) також дало поштовх до появи нових діячів у сфері діалогінгу. Період до 2017 р. є туманним в силу відсутності тих відео у публічному доступі сьогодні, а вони є однією із основних груп джерел для дослідження діалогерства. Наявність цієї проблеми має відносно дієвий вихід у вигляді проведення дослідницьких інтерв'ю. Із них можна дізнатись багато інформації від діалогерів як очевидців того, що нам важко побачити чи про що не можливо дізнатись. Сьогодні аудиторія українського діалогерства сягає сотень тисяч осіб, при цьому, діалогерів існує десятки, глядачі дивляться не всіх одразу, про деяких, очевидно, навіть, не знають. Українські діалогери є достатньо унікальними і несхожими один на одного, вони різняться стилями спілкування, методами та тематикою. В даній статті ми приділили увагу одному із українських діалогерів, який працює в рамках історичної тематики. Українське діалогерство є доволі популярним явищем ІФ НРУВ і варте детального дослідження.

Перш ніж перейти до розгляду прикладу українського діалогінгу, для узагальнення варто уточнити термінологію, яку ми використовуємо у нашій статті.

Новітня російсько-українська війна – збройний конфлікт між РФ і Україною, який розпочався 20 лютого 2014 р. із прихованого вторгнення російських сил на територію України (півострів Крим) і триває до сьогодні (лютий 2024 р.), має воєнну, політичну, економічну, інформаційну та інші складові й виражається як у традиційних, так і в гібридних методах її ведення. У такому визначенні поняття ми спираємось на Енциклопедію історії України⁴ та на свіжу публікацію істориків Валерія Грицюка та Олександра Лисенка (вона є результатом попередніх досліджень провідних українських фахівців у галузі військової історії із Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського та їхніх співавторів)⁵.

¹ УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС / ред.: Є. І. Мазніченко та ін. Київ : Науково-виробниче підприємство «Видавництво “Наукова думка” НАН України», 2019. С. 81. URL: http://www.inmo.org.ua/news/український-правопис.-електронна-версія-офіційного-видання.html?fbclid=IwAR1-alU2nbkRluTY_DAAjPyRBMEliS1767abCc7VJzmFHAPUe6xNc6Mn8s (дата звернення: 12.02.2024).

² Chatroulette. URL: <https://chatroulette.com/> (дата звернення: 12.02.2024).

³ Вата Шоу Live. YouTube. URL: https://www.youtube.com/@vata_show (дата звернення: 12.02.2024).

⁴ Головка В. В. ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ. Енциклопедія історії України: Додатковий том. – Книга 1: А-Я / ред. В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ, 2021. 773 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=zbroyna_agresija_rosijskoji_federatsiji_proty_ukrajiny (дата звернення: 12.02.2024).

⁵ Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2023. № 2 (569). С. 256. URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.02.005> (дата звернення: 12.02.2024).

Інформаційний фронт НРУВ (або інформаційна складова НРУВ) – умовна частина війни, яка ведеться її сторонами у інформаційному просторі, складається з комплексу технологій інформаційного, психологічного впливу та протидії їм, які спрямовані на зміну свідомості (індивідуальної і масової). В цьому питанні ми спираємось на визначення змісту ІФ НРУВ дослідницями Наталією Ніколаєнко⁶ та Катериною Федотенко Федотенко⁷.

Діалогерство або діалогінг (dialoging) – явище ІФ НРУВ, яке масово зародилось в Україні й існує як приватна ініціатива, є реакцією на російську військову агресію проти України у 2014 р. Зміст діалогерства полягає у відеозаписі спілкування випадково з'єднаних двох абонентів (один із яких його здійснює – **діалогер**) за допомогою онлайн сервісу «Чатрулетка», обробці записаного відео та публікуванню його на власний YouTube-канал (нерідко і на альтернативних платформах). Таке формулювання цього поняття є вираженням нашого досвіду знайомства з діалогерством, в тому числі, продемонстрованим у цій статті.

Аналіз існуючих досліджень. Станом на початок 2024 р. нами виявлено лише окремі поверхневі дослідження такого компоненту інформаційної війни як діалогерство. Перше із них це тези доповіді завідувача кафедри журналістики НАУ В'ячеслав Васильченко під назвою «Громадянська медіадипломатія в реаліях сучасності» в рамках XVI Міжнародної науково-технічної конференції «АВІА-2023». У тій публікації автор називає діалогерів «громадянськими медіадипломатами» (ГМ), а саму громадянську медіадипломатію пояснює так: «це діяльність громадянських журналістів, мета якої – виконання завдань із впливу на суспільну думку громадян іншої держави шляхом використання інструментарію нових медіа». На рівні з поняттям ГМ використовує такі як «громадянські журналісти» та «відеоблогери». До ГМ він відносить не лише діалогерів, а й наводить приклади декількох відеоблогерів, які знімають відео, доносячи певну інформацію своїй аудиторії напряму, а на нашу думку це різні види діяльності, за своєю суттю.

⁶ Ніколаєнко Н. Інформаційний фронт російсько-української гібридної війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 4 (12). С. 50. URL: <http://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/5644> (дата звернення: 12.02.2024).

⁷ Федотенко К. «ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА» ТА «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФРОНТ»: НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОНЯТЬ. *«Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. Т. 3, № 58. С. 166. URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.58.285787> (дата звернення: 12.02.2024).

Кожен діалогер є відеоблогером, але не кожен відеоблогер це діалогер, не варто їх змішувати при дослідженні, в той же час, варто чітко розділяти ці поняття. Ми вважаємо діалогерство окремим повноцінним і самодостатнім явищем ІФ НРУВ для приділення йому головної уваги у відповідних дослідженнях. Також необхідно виділити із публікації В. Васильченка мету діяльності ГМ, яка ним окреслена. Мету громадянської медіадипломатії визначає як: «виконання завдань із впливу на суспільну думку громадян іншої держави шляхом використання інструментарію нових медіа»⁸.

Безперечно, діяльність певних відеоблогерів може полягати у впливі на іноземну аудиторію, проте, наше знайомство з українським діалогерством дозволяє нам стверджувати, що його цільова аудиторія, головним чином, це саме українці (докази цього ми навели нижче у нашій статті). Цей аргумент ми також використовуємо на користь окремого дослідження діалогерства і зазначаємо, що слово «діалогер» це не абсолютний синонім до слова «відеоблогер».

В своїх тезах доповіді на науковій конференції В. Васильченко наводить перелік українських діалогерів, проводячи градацію по соціальним ролям, професіям, сферам діяльності, країнами проживання, темами і мовами спілкування та надає певних уточнень щодо них. Ми повністю погоджуємось із думкою науковця у тому, що дослідження діалогерства лише зароджується та має перспективи у сферах комунікації та міжнародних відносин, тільки додамо, що в історичній науці, у тому числі⁹. Зазначимо, що у вищезгаданого автора також є публікація про одного з українських діалогерів – Андрія Серебрянського¹⁰.

При підготовці до написання нашої статті ми виявили дві російські публікації. Перша вийшла в світ у жовтні 2022 р. під назвою «Чат-рулетка як засіб інформаційної війни», її автор це студент Інституту філософії і соціально-політичних наук Південного федерального університету Александр Небоженко¹¹. Познайомитись із текстом допові-

⁸ Васильченко В. М. Громадянська медіадипломатія в реаліях сучасності. *Матеріали XVI Міжнародної науково-технічної конференції «АВІА-2023»*, 18–20 квіт. 2023 р. Київ, 2023. С. 28.50. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/59486> (дата звернення: 12.02.2024).

⁹ Там само. С. 28.51–28.52.

¹⁰ Васильченко В. М. Блогер Андрій Луганський як громадянський журналіст. *Матеріали X конгресу «Авіація в XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології»*. Київ, 2022. С. 6.2.162–6.2.165. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/59225> (дата звернення: 12.02.2024).

¹¹ Програма всероссийской онлайн-конференции с международным участием: XII Южно-российский политологичес-

ді не вдалось із-за обмеженості доступу. Друга публікація – у березні 2023 р. називається «Які інструменти використовує українська пропаганда і чому вони ефективні», її автором є Дмитрій Єгорченков директор Інституту стратегічних досліджень та прогнозів Російського університету дружби народів¹². Його стаття виглядає як публіцистична без посилань із оціночними судженнями в різних її частинах. Однак, існування таких публікацій говорить про зацікавленість росіян в діяльності українських діалогерів у чатрулетці, це варто сприймати як сигнал і для українських науковців, українського суспільства та держави загалом.

Нами вже були здійснені спроби огляду українського діалогерства у двох роботах від 2021 р.: тези конференції «Молода наука-2021» («Діалогерство – складова українського інформаційного спротиву в гібридній війні Росії (2017–2021 рр.)»)¹³ та дипломна робота¹⁴, де це було однією з її частин.

Тобто, станом на сьогодні явище ІФ НРУВ – українське діалогерство є маловивченим і в той же час перспективним та важливим об'єктом дослідження.

Проблема статті полягає у малодослідженості діалогерства. Воно є важливим об'єктом уваги для вивчення та аналізу діяльності діалогерів і життя цього явища загалом. Виділення його переваг і недоліків задля подальшого посилення позицій України в боротьбі на ІФ НРУВ через акцентування на даній темі на прикладі розгляду діяльності одного із діалогерів.

Мета статті. В цій публікації ми прагнемо розглянути діяльність одного із українських діалогерів – Віталія Дрібниці; привернути увагу інших дослідників ІФ НРУВ до вивчення цього явища.

кий конвент: современные риски и кризисы: политический анализ и прогноз (25–29 октября 2022). Ростов-на-Дону. С. 14. URL: https://inafran.ru/sites/default/files/news_file/programma_xi_yuzhno-rossiyskiy.pdf (дата звернення: 12.02.2024).

¹² Єгорченков Д. А. Какие инструменты использует украинская пропаганда и почему они эффективны?. *Обзор.НЦПТИ*. 2023. № 1 (32). С. 25–28. URL: <https://ncpti.su/wp-content/uploads/2023/06/obzor-mart-2023-c-pravilnoj-datoj.pdf> (дата звернення: 12.02.2024).

¹³ Осадець Д. В. Діалогерство – складова українського інформаційного спротиву в гібридній війні Росії (2017–2021 рр.). *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2021»* : у 5 т. Запоріжжя, 2021. С. 108–110. URL: https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2021/tom_1___.pdf (дата звернення: 12.02.2024).

¹⁴ Осадець Д. В. Інформаційний фронт новітньої російсько-української війни 2014–2021 рр. : кваліфікаційна робота магістра 032 «історія та археологія». Наук. керівник Ф. Г. Турченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 111 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6341> (дата звернення: 12.02.2024).

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **науково-дослідні завдання**:

- окреслити основні моменти біографії В. Дрібниці;
- проаналізувати зміст діалогінгу В. Дрібниці;
- визначити погляди В. Дрібниці на явище діалогерства як очевидця і учасника.

Основний матеріал дослідження. Об'єктом дослідження нашої розвідки є українське діалогерство як явище інформаційної боротьби. А предметом – виступатиме діяльність українського діалогера Віталія Дрібниці.

Біографія Віталія Дрібниці. Український діалогер Віталій Дрібниця є громадянином і мешканцем України, народився 28 червня 1965 р. в м. Кривий Ріг. Він є вихідцем із «сім'ї технічної інтелігенції» – як зазначено самим діалогером¹⁵. У 1991 р. здобув вищу історичну освіту (альма-матер – Київський державний педагогічний інститут ім. М. Горького (сьогодні Український державний університет ім. М. Драгоманова)) на кафедрі теорії і методики викладання історії, отримав диплом з відзнакою за спеціальністю «Вчитель історії та методист виховної роботи» і кваліфікацією історика та суспільствознавця, методиста виховної роботи. З часу отримання фаху, історик викладав у школі (селище Ставище Київської обл., а від 2001 р. у м. Біла Церква, де проживає і до сьогодні). В період 2003–2020 рр. працював у Білоцерківському гуманітарно-педагогічному фаховому коледжі на посаді викладача суспільних дисциплін. Віталій Дрібниця є автором, співавтором та редактором численних публікацій: посібників, підручників та статей пов'язаних із шкільним курсом історії. Також, як педагог має декілька відзнак «Вчитель року». Зокрема, є власником двох сайтів і YouTube-каналу освітнього спрямування, не враховуючи діалогерську^{16 17}.

Віталій Дрібниця – Vox Veritatis: базис. Значну частину інформації про діалогерську діяльність В. Дрібниці ми беремо із нашого з ним інтерв'ю

¹⁵ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NPc2gjPtplE> (дата звернення: 12.02.2024).

¹⁶ ДРІБНИЦЯ Віталій Олександрович. *НАРОДНА ОСВІТА. Електронне наукове фахове видання*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=712 (дата звернення: 12.02.2024).

Дрібниця В. О. Резюме «Викладач історії». *Work.ua – сайт пошуку роботи № 1 в Україні*. URL: <https://www.work.ua/resumes/6884671/> (дата звернення: 12.02.2024).

¹⁷ Дрібниця В. О. Резюме «Викладач історії». *Work.ua – сайт пошуку роботи № 1 в Україні*. URL: <https://www.work.ua/resumes/6884671/> (дата звернення: 12.02.2024).

від 2 грудня 2023 р., на ряду з деякими іншими джерелами¹⁸.

7 квітня 2021 р. В. Дрібниця створив YouTube-канал під назвою «Vox veritatis Голос правди»¹⁹. Судячи з інформації про канал, того ж дня відбулось публікування першого відео, яке було записано за день до цього, в подальшому відео публікувались автором щодня²⁰. Виходячи із цих даних можна стверджувати, що становлення українського діалогера Віталія Дрібниці відбулося на початку квітня 2021 р. під творчим псевдонімом або, ближче до «мови інтернету», ніком²¹ (звичне для україномовної спільноти скорочення від англomовного слова «nickname»²²) «Vox Veritatis» (за зразком посилання на YouTube-канал обидва слова пишемо з великої літери). Використання нами такого ніку для позначення діалогера, як спрощення від назви каналу виправдане тим, що сам автор на більшості відео додає такий напис. На розкрутку каналу діалогера пішло півроку, під час яких відбувалося наповнення контентом і просування каналу у соціальних мережах (шляхом реклами також). Цей період діалогер сам виділяє як етап свого становлення і обумовлений накопиченням початкового досвіду. На початку виникали, навіть, тимчасові прояви втрати сенсу у спілкуванні з росіянами в чатрулетці. Це відбувалось у зв'язку з відчуттям одноманітності діалогінгу. Проте, завдяки словесній підтримці підписників, Віталій Олександрович продовжив свою діяльність в інформаційному просторі^{23 24}.

Особливості діалогерства вимагають від його діячів перестраховуватись і мати додаткові канали, оскільки, існують загрози блокувань і обмежень для каналів через скарги чи неузгодженість із

політикою YouTube. Вищезгаданий канал діалогера Vox Veritatis є основним, і з метою захисту своєї діяльності Віталій Дрібниця створив другий канал – «Fox veritatis» (напевно, виходячи із співзвучності оригінальній назві)²⁵. Крім того, існують його канали поза YouTube, наприклад, TikTok, Instagram, Facebook, Telegram^{26 27}.

Віталій Дрібниця – Vox Veritatis: мета, прагнення та зміст діяльності. У описі свого основного YouTube-каналу діалогер вказав фразу: «ПЕРШИЙ ІСТОРИЧНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІДЕОДІАЛОГІНГ», її ж можна побачити на принті футболки В. Дрібниці, в якій він час від часу з'являється у власних відеодіалогах²⁸. Спираючись на наш досвід знайомства з українським діалогінгом, можна сказати, що ця фраза заслуговує на справедливе існування, з певним зауваженням. У YouTube можна зустріти поряд із Vox Veritatis інших українських діалогерів, які спілкуються на історичну тематику: «MOROZENKO»²⁹, канал створено 17 червня 2022 р., «СІЧЕНЬ»³⁰ – створено 16 грудня 2018 р. Останній канал є власністю діалогера, який також відомий як Микита Січень (це не прізвище, а псевдонім), він раніше за Vox Veritatis розпочав свою діяльність. Проте, Січень не є істориком за освітою, на відміну від В. Дрібниці, і серед контенту другого домінує історична тематика, а також його мета дозволяє погодитись із тезою – «Vox Veritatis – перший історичний український відеодіалогінг»³¹. Мету ж своєї діяльності він визначив саме як просвітництво українців, а росіяни це «фон» та «інструмент» у даному процесі³². Останні ж переконали не можливо – як він стверджує [Гончарова]³³. Заради

¹⁸ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NpC2gjPtpLE> (дата звернення: 12.02.2024).

¹⁹ Vox veritatis Голос правди. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/@Vox_Veritatis (дата звернення: 21.02.2024).

²⁰ Vox veritatis Голос правди. 2021 04 06 Росія – країна-агресор, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TNbTyPIbAcU> (дата звернення: 12.02.2024).

²¹ Нік. *Словник іншомовних слів*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%ED%B3%EA> (дата звернення: 12.02.2024).

²² НІКНЕЙМ. *СЛОВНИК – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн*. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=нікнейм> (дата звернення: 12.02.2024).

²³ Vox veritatis Голос правди. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/@Vox_Veritatis (дата звернення: 21.02.2024).

²⁴ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NpC2gjPtpLE> (дата звернення: 12.02.2024).

²⁵ Fox veritatis. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@Foxveritatis> (дата звернення: 12.02.2024).

²⁶ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NpC2gjPtpLE> (дата звернення: 12.02.2024).

²⁷ Vox veritatis Голос правди. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/@Vox_Veritatis (дата звернення: 21.02.2024).

²⁸ Там само.

²⁹ MOROZENKO. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/@MOROZENKO_ (дата звернення: 12.02.2024).

³⁰ СІЧЕНЬ. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@MykytaSichen> (дата звернення: 21.02.2024).

³¹ Микита Січень. Інтерв'ю з блогером Микита Січень., 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DC51cy0x794> (дата звернення: 12.02.2024).

³² Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NpC2gjPtpLE> (дата звернення: 12.02.2024).

³³ ГОНЧАРОВА. ВІТАЛІЙ ДРІБНИЦЯ: росіяни не склалися, як нація @Vox_Veritatis, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz8OZNA> (дата звернення: 12.02.2024).

уточнення, на наш погляд, до самохарактеристики каналу треба додати слово «серйозний», воно виправдає визнання існування діалогера, що почав до нього, використовуючи історичні теми в обговореннях, характер спілкування діалогера В. Дрібниці з опонентами, і підхід до історичної тематики. Тобто «Перший серйозний історичний український відеодіалогінг», з такою характеристикою каналу «Vox veritatis Голос правди» можна впевнено погодитись.

Серед мотивації початку діалогерства В. Дрібниці можна виділити декілька компонентів. По-перше, бажання скоригувати вже існуючих українських діалогерів шляхом ведення власних діалогів на історичні теми, спираючись на базис історичної освіти, по-друге, ідея знайти адекватних співбесідників-росіян у чатрулетці, але як зазначив сам В. Дрібниця – вона провалилась як і в питанні адекватності, так і в бажаннях ґрунтовно обговорити історію³⁴. Також, Vox Veritatis не вистачало спілкування в поєднанні з тим, що до свого діалогерства Віталій Олександрович «підсів» на інших майбутніх колег по ремеслу, а, поміж іншим, для нього це розвага та бажання знайти мислячих росіян (але лише на початку діяльності)^{35 36}. Однією з цілей своїх відеодіалогів він визначає як розвіяння уявлень українців про «хороших росіян»³⁷. Ми цю ціль трактуємо таким чином, що відсутні росіяни (у відчутній кількості), які проти російської агресії і здатні з цим щось робити.

Діяльність діалогера Vox Veritatis полягає у спокійному (за стилем) спілкуванні переважно з росіянами, хоча інколи трапляються зриви в емоції, але такий контент не доходить до глядачів, як правило³⁸. Варто зазначити, що діалогер намагався агресивно вести спілкування з опонентами, проте, YouTube не давав таке публікувати. Ризик скотитись до емоцій завжди є, а раціонально

вести розмову можливо, лише коли до цього готові співбесідники³⁹.

З часом формат діалогінгу змінювався і вносився «елемент шоу» – як сказав сам діалогер, особливо, коли відсутні нормальні розмови, а вихід із ситуації діалогер вбачає – намагання «грати на глядача». Так, В. Дрібниця описує свого співбесідника: «Середньо статистичний співбесідник це як правило чоловік, віком від 30 до 60 років ... в основному, робітничої спеціальності ... та в основному, це або крупні міста, такі як Москва, Пітер, Новосибірськ, Єкатеринбург, такого типу, Ярославль, і в меншій мірі із якихось невеличких містечок чи з сільської місцевості. Як правило, люди без [вищої?; середньої спеціальної?] освіти – середня освіта, закінчена освіта.»⁴⁰. Загалом їх він називає «чужими» і «інакшими», судячи за все в порівнянні з українцями⁴¹. Унікальні російські співбесідники Vox Veritatis це люди, які усвідомлюють, що їхня держава є порушником міжнародного права, а в контексті розмов на історичну тематику це особи з історичною освітою, які здатні усвідомлено підтримати діалог на відповідну тему⁴². На його сприйняття таких осіб всього 2–3 % від загальної маси. Серед численних розмов з опонентами Vox Veritatis пригадує лише один випадок, коли співрозмовник після обговорення прийшов до висловлення думки: «Ми окупанти.» (тобто росіяни)⁴³. Також до відносно адекватних співбесідників у питанні підтримання розмови він відносить жителів РФ, що живуть у прикордонних до України регіонах. Віталій Олександрович вважає, що достатньо в чатрулетці співбесідників, які розуміють реалії війни, але не можуть це озвучити, в тому числі, і тому що знаходяться під впливом російських медіа⁴⁴. Існують росіяни, які з першо-

³⁴ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю...

³⁵ ГОНЧАРОВА. ВІТАЛІЙ ДРІБНИЦЯ: росіяни не склалися, як нація @Vox_Veritatis, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz8OZNA> (дата звернення: 12.02.2024).

³⁶ 5 канал. Навіщо СПІЛКУЄТЬСЯ З РОСІЯНАМИ В ЧАТ РУЛЕТЦІ: відповідає історик Віталій Дрібниця, 2023. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cAPHHfZ_Kjw (дата звернення: 12.02.2024).

³⁷ БЛИСКАВКА. «8 лет бомбили Донбасс», – як українці розривають в мережах росіян. Віталій Дрібниця для Бліц-Кави, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dpgrZs4Vm4M> (дата звернення: 12.02.2024).

³⁸ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NPc2gjPtpLE> (дата звернення: 12.02.2024).

³⁹ Радіо Марія Україна. Чат-рулетка. Хороші рускіє. Міфи. Історія | Віталій ДРІБНИЦЯ, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dizALGc8l4c> (дата звернення: 21.02.2024).

⁴⁰ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NPc2gjPtpLE> (дата звернення: 12.02.2024).

⁴¹ ГОНЧАРОВА. ВІТАЛІЙ ДРІБНИЦЯ: росіяни не склалися, як нація @Vox_Veritatis, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz8OZNA> (дата звернення: 12.02.2024).

⁴² Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю...

⁴³ БЛИСКАВКА. «8 лет бомбили Донбасс», – як українці розривають в мережах росіян. Віталій Дрібниця для Бліц-Кави, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dpgrZs4Vm4M> (дата звернення: 12.02.2024).

⁴⁴ ГОНЧАРОВА. ВІТАЛІЙ ДРІБНИЦЯ: росіяни не склалися, як нація @Vox_Veritatis, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz8OZNA> (дата звернення: 12.02.2024).

го погляду є лояльними до української сторони або проти російської влади, але ламаються на питанні «Чий Крим?» – вважають цю територію російською⁴⁵.

Зі слів діалогера, більше 80 % записаних ним розмов потрапляють до аудиторії глядачів, інші, умовні, 20 % не доходять до публікації через беззмістовність спілкування. В. Дрібниця прагне вкласти у кожен записаний діалог освітній сенс, навіть, якщо це розважальний контент⁴⁶.

Найбільш популярні теми, які піднімали росіяни у розмовах з Vox Veritatis це: Друга світова війна, С. Бандера, Українська нація та держава, Русь – серед історичних, а серед політичних: Новітня російсько-українська війна, Процес окупації Криму, Мінські домовленості, Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну, Визнання росіянами міжнародних організацій. Як зазначив В. Дрібниця – питання Русі у діалогах є «фундаментальним» – суперечка про те, хто є спадкоємцем Русі. Загалом діалогер намагається не нав'язувати тему співбесіднику⁴⁷.

Станом на лютий 2024 р. кількість підписників на основному каналі Vox Veritatis перевищила 300 тис. Статистика глядачів цього каналу на початку грудня 2023 р. (озвучена самим діалогером із аналітики, яку наводить YouTube) була наступною:

- вік (роки):
- 13–17 (0,2 %);
 - 18–24 (4,7 %);
 - 25–34 (12,7 %);
 - 35–44 (22,1 %);
 - 45–54 (23,3 %);
 - 55–64 (22 %);
 - від 65 (15,1 %);

(зауваження: сумарно виходить 100,1 %, ми припускаємо, що могла бути обмовка, а скоріш за все спрощені підрахунки YouTube, проте, вважаємо це не важливою похибкою);

стать:

- чоловіки (72,8 %);
- жінки (27 %);

(зауваження: не вистачає 0,2 %, припускаємо, що це обумовлено відсутністю позначки про

12.02.2024).

⁴⁵ БЛИСКАВКА. «8 лет бомбили Донбасс», – як українці розривають в мережах росіян. Віталій Дрібниця для Бліц-Кави, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dpgrZs4Vm4M> (дата звернення: 12.02.2024).

⁴⁶ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором Youtube-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NPc2gjPtPlE> (дата звернення: 12.02.2024).

⁴⁷ Там само.

визначення конкретної статі на аккаунті деяких глядачів);

географічне місцеположення (визначена YouTube державна приналежність аккаунту, вірогідно, за номером телефону):

- Україна (65,1 %);
- РФ (5,9 %);
- Республіка Польща (3,2 %);
- ФРН (3 %);
- США (2,2 %);
- Республіка Білорусь (1,8 %);
- Литовська Республіка (1,5 %);
- Держава Ізраїль (0,9 %);
- Чеська Республіка (0,8 %);
- Канада (0,8 %);

(зауваження: не вистачає 14,8 %, припускаємо, що це пов'язано із значно меншою кількістю глядачів з інших держав, окремо з кожної, та/або не зазначеним номером телефону при реєстрації аккаунту)⁴⁸.

Цю статистику ми навели як ілюстрацію аудиторії глядачів контенту, що пропонує діалогер В. Дрібниця. Підсумовуючи зазначимо, що середньостатистичний глядач каналу «Vox veritatis Голос правди» це чоловік зрілого віку, який проживає в Україні (з високою ймовірністю є громадянином України). Аудиторія росіян становить лише близько 6 %, тобто це є контрфакт щодо мети діалогерів про вплив на думку ворожої сторони (на прикладі Vox Veritatis). Українська аудиторія дорослих людей домінує серед глядачів каналу, цей факт у поєднанні з прагненнями і цілями, які перед собою поставив діалогер В. Дрібниця (демонстрація українцям – які є росіяни та їхнє бачення України і відношення до українців та просвітництво), здебільшого, дає змогу стверджувати про потенціал його ефективної діяльності на ІФ НРУВ. Зауважимо, що не великою кількістю глядачів представлені діти і молодь, а також іноземці (це явно люди, які володіють російською та/або українською мовами, оскільки, ними ведеться канал), але з точки зору користі Україні в НРУВ, то тут, на нашу думку, українське діалогерство в обличчі В. Дрібниці програє.

Думки і досвід Vox Veritatis. Найбільш ефективними і цікавими діалогерами на думку Віталія Олександровича є Андрій Луганський (А. Серебрянський)⁴⁹ та Андрій Карпов⁵⁰, також, виділяє

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Андрей Луганский 2. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@Luganskiy-2> (дата звернення: 12.02.2024).

⁵⁰ Бата Шоу Live. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/@vata_show (дата звернення: 12.02.2024).

«Київську Русь»⁵¹. Як представники політично-розважального жанру, вони власне і є натхненниками В. Дрібниці, а серед історичних діалогерів він виділяє, нами вже згаданих Морозенка та Січня⁵².

Vox Veritatis нам розповів, що отримував відгуки від глядачів про те, що зміг у них пробудити інтерес до історії – просвітницька мета працює. Він бачить українське діалогерство важливим і «безкінечним», багато чого у їхній діяльності ще попереду⁵³.

Станом на сьогодні, Віталій Олександрович вважає, що наступає певний переломний етап у його діалогерстві, у зв'язку із вичерпанням тем спілкування, а як вихід із цього вбачає у взятті ініціативи на себе в діалогах з росіянами та початку нав'язування теми для розмов (зокрема, такі прояви були і раніше у вигляді пропозиції обговорити Кримську війну). Ми припускаємо, що це може бути пов'язано із емоційною втомою за період діяльності, але і не виключаємо інших чинників, які важко побачити зараз⁵⁴. З іншого боку, він описав своє діалогерство як «форма інформаційного алкоголізму», від якої важко відмовитись – це є одним із пояснень чому продовжує спілкуватись з росіянами і записувати діалоги⁵⁵.

Наближеним до себе за стилем, Vox Veritatis визначив українського діалогера Сергія Неватного⁵⁶, також, як сказав В. Дрібниця: «я копіював» у діалогера Київська Русь⁵⁷. А з точки зору історичного напрямку, він визначає, нами неодноразово згаданих, діалогерів Морозенка⁵⁸ та Січня⁵⁹ (з останнім вже маємо записане і опубліковане інтерв'ю⁶⁰)⁶¹.

⁵¹ Київська Русь Діалог. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@kiivskarudialog> (дата звернення: 12.02.2024).

⁵² Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю з автором *YouTube*-каналу «Vox veritatis». Дата: 02.12.23 р. Інтерв'юер: Данило Осадець, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NPc2gJPtPE> (дата звернення: 12.02.2024).

⁵³ Там само.

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ ГОНЧАРОВА. ВІТАЛІЙ ДРІБНИЦЯ: росіяни не склалися, як нація @Vox_Veritatis, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz80ZNA> (дата звернення: 12.02.2024).

⁵⁶ Сергей Неватный 2. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@user-zt8kl7cu1q> (дата звернення: 12.02.2024).

⁵⁷ Київська Русь Діалог. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@kiivskarudialog> (дата звернення: 12.02.2024).

⁵⁸ MOROZENKO. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/@MOROZENKO_ (дата звернення: 12.02.2024).

⁵⁹ СІЧЕНЬ. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@МуkытаSичен> (дата звернення: 21.02.2024).

⁶⁰ Микита Січень. Інтерв'ю з блогером Микита Січень., 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DC51cy0x794> (дата звернення: 12.02.2024).

⁶¹ Vox veritatis Голос правди. Відеоінтерв'ю...

В. Дрібниця окреслив наративи росіян у чат-рулетці так: вони визволителі, Крим сам «пішов», на Донбасі їх не було, України, ані держави, ані народу українського не існувало, а їх вигдав Ленін, а сплеск цього діалогер помітив на передодні широкомасштабного вторгнення РФ у 2022 р. і стикається з цим до сьогодні (грудень 2023 – момент запису інтерв'ю)⁶².

Віталію Олександровичу до вподоби, що держава його не помічає, і головне – не втручається у діяльність. Це можна сприймати як певний сигнал знизу про українську боротьбу на інформаційному фронті війни і на це варто звернути увагу в питанні співвідношення ролі держави і суспільства України та їхньої взаємодії на ІФ НРУВ.

«Це стало частиною мене», «до поки людям це буде подобатися, допоки я буду цим займатися» – говорить діалогер, а перемога України у війні, за його сприйняттям, не скасує необхідності таких діалогерів як він, але відкриє нові вектори діяльності. Тут, напевно, «інструмент» і «фон» перетвориться на ціль – кому треба буде доносити інформацію. Щодо цього питання він так доповнив: «Чим більше, тим краще! Вибачте, поле не пахане – 140 мільйонів» – треба більше діалогерів.

Російські ж діалогери є інакшими, чітко упереджені, і нейтральних немає, серед них лише проросійські (з точки зору позиції у війні)⁶³. Vox Veritatis називає їх маніпуляторами⁶⁴. Наш виклад думок В. Дрібниці варто завершити, його цікавою яскравою цитатою: «Чатрулетка – це платформа для маргіналів», на це варто звернути увагу при дослідженні діалогерства⁶⁵.

Висновки. Підсумовуючі діяльність Віталія Дрібниці можна його назвати достатньо ефективним українським діалогером, частиною ІФ НРУВ. Vox Veritatis з'явився у квітні 2021 р., протягом найближчих півроку став впевнено вести займатися цією діяльністю на широку аудиторію, яка сьогодні представлена більш ніж 300 тис. підписників *YouTube*-каналу «Vox veritatis Голос правди», а також вести канали і

⁶² Там само.

⁶³ Там само.

⁶⁴ 24 Канал. ДРІБНИЦЯ: «Там немає України» – ПУТІН показав КАРТУ світу / Реакція РОСІЯН у ЧАТ-РУЛЕТЦІ, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mFTuuxW3U0k> (дата звернення: 12.02.2024).

⁶⁵ ГОНЧАРОВА. ВІТАЛІЙ ДРІБНИЦЯ: росіяни не склалися, як нація @Vox_Veritatis, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz80ZNA> (дата звернення: 12.02.2024).

сторінки в TikTok, Instagram, Facebook, Telegram. У силу своєї професійної діяльності і освіти Віталієм Олександровичем було визначено як історичну тематику каналу, так і просвітницьку мету спрямовану на українців, використовуючи росіян-співбесідників як «фон» і «інструмент». Середньостатистичним глядачем відеодіалогів Віталія Дрібниці є українець зрілого віку, який кількісно домінує над такими категоріями як діти, молодь та іноземці. «Vox veritatis Голос правди» – це, дійсно, перший серйозний історичний український відеодіалогінг.

Перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши існуючі дослідження, а також спираючись на наш досвід знайомства з українським діалогерством ми стверджуємо, що вивчення даного компоненту ІФ НРУВ є вкрай перспективним, враховуючи малодослідженість, величезну кількість джерельної бази та наростання активності діалогерів і інтерес суспільства до перегляду їхнього контенту. Мета таких наукових розвідок повинна виявити сильні і слабкі сторони українського діалогерства для коригування діяльності України у НРУВ задля її перемоги.

References

- 24 Kanal. DRIBNYTsIa: «Tam nemaie Ukrainy» – PUTIN pokazav KARTU svitu / Reaktsiia ROSIIa u ChAT-RULETTSI, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mFTuuxW3U0k> (data zvernennia: 12.02.2024).
- 5 kanal. Navishcho SPILKUIeTSIa Z ROSIIaNAMY V ChAT RULETTSI: vidpovidaie istoryk Vitalii Dribnytsia, 2023. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cAPHHFZ_Kjw (data zvernennia: 12.02.2024).
- Andrei Luhanskyi 2. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/@Luganskiy-2> (data zvernennia: 12.02.2024).
- BLYSKAVKA. «8 let bombyly Donbass», – yak ukraintsi rozryvaiut v merezhakh rosiian. Vitalii Dribnytsia dlia Blits-Kavy, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dpgrZs4Vm4M> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Chatroulette. URL: <https://chatroulette.com/> (data zvernennia: 12.02.2024).
- DRIBNYTsIa Vitalii Oleksandrovych. NARODNA OSVITA. Elektronne naukovе fakhove vydannia. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=712 (data zvernennia: 12.02.2024).
- Dribnytsia V. O. Reziuе «Vykladach istorii». Work.ua – sait poshuku roboty № 1 v Ukraini. URL: <https://www.work.ua/resumes/6884671/> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Ehorchenkov D. A. Kakye ynstrumenty yspolzuet ukaynskaia propahanda y pochemu ony efektyvny?. Obzor.NTsPTY. 2023. № 1 (32). S. 25–28. URL: <https://ncpti.su/wp-content/uploads/2023/06/obzor-mart-2023-c-pravilnoj-datofj.pdf> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Fedotenko K. «INFORMATSIINA VIINA» TA «INFORMATSIINYI FRONT»: NAUKOVE OSMYSLENNIA PONIAI. «Visnyk NIuU imeni Yaroslava Mudroho». Seriia: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia. 2023. T. 3, № 58. S. 157–170. URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.58.285787> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Fox veritatis. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/@Foxveritatis> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Holovko V. V. ZBROINA AHRESIIa ROSIISKOI FEDERATSII PROT Y UKRAINY. Entsyklopediia istorii Ukrainy: Dodatkovyi tom. – Knyha 1: A-Ya / red. V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Kyiv, 2021. S. 773. URL: http://www.history.org.ua/?termin=zbrojna_agresija_rosijskoji_federatsiji_prot_y_ukrajiny (data zvernennia: 12.02.2024).
- HONCHAROVA. VITALII DRIBNYTsIa: rosiiany ne sklalsia, yak natsiia @Vox_Veritatis, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UZAsz80ZNAA> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Hrytsiuk V., Lysenko O. Viina Rosiiskoi Federatsii prot Y Ukrainy: voiennyi, mizhnarodno-pravovyi, heopolitychnyi ta ekonomichnyi vymiry. Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. 2023. № 2 (569). S. 5–33. URL: <https://doi.org/10.15407/uhj2023.02.005> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Kyivska Rus Dialoh. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/@kiivskarusedialog> (data zvernennia: 12.02.2024).
- MOROZENKO. YouTube. URL: https://www.youtube.com/@MOROZENKO_ (data zvernennia: 12.02.2024).
- Mykyta Sichen. Interviu z bloherom Mykyta Sichen., 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DC51cy0x794> (data zvernennia: 12.02.2024).
- NIKNEIM. SLOVNYK – tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy, orfohrafichnyi slovnyk onlain. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=nikneim> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Nikolaienko N. Informatsiinyi front rosiisko-ukrainskoi hibrydnoi viiny. Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii. 2022. № 4 (12). S. 109–114. URL: <http://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/5644> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Nik. Slovnyk inshomovnykh sliv. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%ED%B3%EA> (data zvernennia: 12.02.2024).
- Osadets D. V. Dialoherstvo – skladova ukrainskoho informatsiinoho sprotyvu v hibrydnoi viini Rosii (2017–2021 rr.). Zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv, doktorantiv i molodykh vchenykh «Moloda nauka-2021» : u 5 t.

Zaporizhzhia, 2021. S. 108–110. URL: https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc//2021/tom_1__.pdf (data zvernennia: 12.02.2024).

Osadets D. V. Informatsiinyi front novitnoi rosiisko-ukrainskoi viiny 2014–2021 rr. : kvalifikatsiina robota mahistra 032 «istoriia ta arkeolohiia». Nauk. kerivnyk F. H. Turchenko. Zaporizhzhia : ZNU, 2021. 111 s. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6341> (data zvernennia: 12.02.2024).

Prohramma vserossyiskoi onlain-konferentsyy s mezhdunarodnym uchastyem: KhII Yuzhno-rossyiskyi polytolohycheskyi konvent: sovremennyye rysky y kryzysy: polytycheskyi analiz y prohnouz (25–29 oktiabria 2022). Rostov-na-Donu. 19 s. URL: https://inafran.ru/sites/default/files/news_file/programma_xi_yuzhno-rossiyskiy.pdf (data zvernennia: 12.02.2024).

Radio Mariia Ukraina. Chat-ruletka. Khoroshi ruskiie. Mify. Istorii | Vitalii DRIBNYTsIa, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dizALGc8L4c> (data zvernennia: 21.02.2024).

Serhei Nevatnyi 2. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/@user-zt8kl7cu1q> (data zvernennia: 12.02.2024).

SICHEN. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/@MykytaSichen> (data zvernennia: 21.02.2024).

UKRAINSKYI PRAVOPYS / red.: Ye. I. Maznichenko ta in. Kyiv : Naukovo-vyrobnyche pidpriemstvo «Vydavnytstvo “Naukova dumka” NAN Ukrainy», 2019. 392 s. URL: http://www.inmo.org.ua/news/ukrainskyi-pravopys.-elektronna-versiia-ofitsiinoho-vydannia.html?fbclid=IwAR1-aLU2nbkRlulTY_DAAJPyRBMEliS1767abCc7VJzmFHAPUe6xNc6Mn8s (data zvernennia: 12.08.2023).

Vasylchenko V. M. Bloher Andrii Luhanskyi yak hromadianskyi zhurnalist. Materialy Kh konhresu «Aviatsiia v XXI stolitti» – «Bezpeka v aviatsii ta kosmichni tekhnolohii». Kyiv, 2022. S. 162–165. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/59225> (data zvernennia: 12.02.2024).

Vasylchenko V. M. Hromadianska mediadyplomatiia v realiiakh suchasnosti. Materialy KhVI Mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi konferentsii «AVIA-2023», 18–20 kvit. 2023 r. Kyiv, 2023. S. 48–52. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/59486> (data zvernennia: 12.02.2024).

Vata Shou Live. YouTube. URL: https://www.youtube.com/@vata_show (data zvernennia: 12.02.2024).

Vox veritatis Holos pravdy. 2021 04 06 Rosiia – kraina-ahresor, 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TNbTyPIbAcU> (data zvernennia: 12.02.2024).

Vox veritatis Holos pravdy. Videointerviu z avtorom Youtube-kanalu «Vox veritatis». Data: 02.12.23 r. Interviuer: Danylo Osadets, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NPc2gjPtPLE> (data zvernennia: 12.02.2024).

Vox veritatis Holos pravdy. YouTube. URL: https://www.youtube.com/@Vox_Veritatis (data zvernennia: 21.02.2024).